

enoletni prostovoljec, sin g. Ferdinanda Sorsaka, revidenta Južne železnice v Mariboru — Kruta usoda ni dovolila, da bi se iz cveta razvil sad, ki bi od njega dobivala poživljajočo hrano draga naša domovina! Bodilj ljubemu mlademu tovarišu blag spomin v knjigi naše črno-obrobijene zgodovine!

ZBIRKA ZA POLJAKE.

Poljski pomožni odbor v Švici, čigar načelnik je bil Henrik Sienkiewicz, je razglasil, da je papež na njegovo prošnjo pozval katoliške škofe, naj nabirajo milodare za Poljake, prizadete po vojni, na kateri poziv so nabrali 3.791.293 frankov.

VOJNI STROŠKI.

Kolikor je mogoče že sedaj izračunati skupne vojne stroške, sta izdali osrednji vesilci s svojimi zvezniki do 1. oktobra 1916 okroglo 74¼ do 76¼ milijarde mark za vojno, naši nasprotniki pa 162 milijard mark. Vse vojujoče se države skupaj so tedaj dale za vojno do 1. oktobra 1916 približno 238 milijard mark. Od te vsote pade na račun naših sovražnikov okroglo dve tretjini. Ogromnost gornje vsote si moremo komaj predstaviti. Ako bi se vsa vsota izdala v bankovcih po sto mark ter bi položili bankovec poleg bankovca, bi dobili 476.000 km dolgo črto, ki bi segla 12krat krogokrog zemlje. Potnik, ki bi vsak dan premeril 20 km, bi potreboval 65 let, da bi prišel do konca te črte. Ako bi hoteli svo vsoto izplačati v novcih po 1 marko ter bi šli brez vsakega prestanka noč in dan tako, da bi prišli vsako sekundo 1 marko, bi potrebovali 7500 let, da bi našli vso vsoto.

VIRIBUS UNITIS!

O narodni koncentraciji piše češki poslanec Udržal v „Venkovu“ tako-le: Glejmo v teh izrednih razmerah, ki so nam dali moči uedinjenja, da z vsemi sredstvi zagotovimo bodočnost svojemu narodu! Delujmo s povečano intenzivnostjo za ohranitev neodvisnosti in večanja države, ki v njej živimo! Delujmo za utrditev države, s katero nas spajajo trdne zgodovinske vezi, vsebujejo toliko žive sile, da je ne bo možno več dalje prezirati. Avstrijska državna ideja — enakost vseh narodov, ki tvorijo to državo — se ravno po svetovni vojni zgošča in poglablja. Sedanjost je priprava za ta zgodovinski trenutek, ki se, ako bi ga zamudili, ne povrne več! Od vseh smeri sveta nam zvane vsak dan nasproti glasovi, da živimo notri v sredini dogodkov, kakršnih zgodovina sveta še ni zapisala. Ne bodimo gluhi in ustvarimo si zdrav pojmov o tem svetovno-zgodovinskem trenutku. Poostriamo vse svoje čute, da bodočnost ne poreče kdaj o nas, da smo bili ravno v največjih časih najmanjši! Danes ni časa za kritiziranje, ali ima ta ali ona stranka več pravice ali sposobnosti za vodstvo naroda! Združili smo se na načelu absolutne večine, in s tem je dano vse. Posamezne osebe in stranke imajo možnost, da na enakem temeljnem pogovoru uveljavljajo svojo potenco. Vsakdo je dobrodošel, za vsakogar je dovolj prilike, da pomaga celoti h koristi. Vojna se navadno računa najmanj dvakratno. Vojna šola daje v malo dneh več spoznavati, nego se moremo v miru naučiti med celo človeško dobo. Mi živimo hitro. Vsi prihajamo poznavalci sveta, in celo mladina pridobiva izkustva starčkov. Iz spoznanja, da je le v edinstvu rešitev, sta nastala češka zveza in narodni odbor. — Glejmo, da ti organizaciji, porojeni sredi krvave svetovne poplave, ostaneta za bodočnost viden simbol češke politične zrelosti! V tej svetovni krvavi poplavi nastaja tudi za nas Slovence neodklonljiva dolžnost, da

se pokažemo političsko zrele v smislu gornjih izjavij poslanca Udržala! Na delo, da ne bo prepozno!

NEMŠKI NATIONALVERBAND.

Nemški Nationalverband razglasa svoj program za preuredbo monarhije ter se je dne 20. t. m. posvetoval na njegovi podlagi o svojem stališču do bodoče vlade. V priobčenem programu zahtevajo trajno zvezo z Nemčijo; srednjeevropsko gospodarsko združenje; tako premembo ustave, da bodo notranji boji v državi omejeni na najmanjše, kar je mogoče; tako uvedbo državnopravnega razmerja z Ogrsko, da bo trajala trgovinska in carinska pogodba vsaj 25 let; izločitev Galicije, ki osvobodijo državo „neznosne slovanske nadsile“; zagotovitev dela zmožnosti državnega zbora; uredba jezikovnega vprašanja (nadveljavo nemškega jezika in ohranitev enotnega značaja nemških provinc); notranji uradni in občevelni jezik in uredba jezikovnih pravic drugih narodov v okrajih, koder prebivajo; uredba šolskih razmer, zlasti določbo, da je dovoljeno snovati visoke šole in jih preurejati in odpravljati le potom zakona, in končno določbo, da se smejo v nemških deželah snovati samo nemške šole.

VAŽNA RAZSODBA UPRAVNEGA SODIŠČA GLEDE PODPOR.

Z odločbo št. 5252/1916 je upravno sodišče na Dunaju razsodilo, da morajo okrajne komisije za preživljanje dati podporo tudi v slučaju, če je vpoklicanec družino ali svojece podpiral samo z majhnim zneskom. Neka mati se je namreč pritožila na upravno sodišče, ker ji je okrajna komisija prošnjo zavrnila, češ, da ji je sin pošiljal na leto komaj po 100 K. — To je za marsikoga važna razsodba, ki morate o njej prizadete obvestiti, da pridejo do svoje pravice!

POLJAKI V ŠLEZIJI.

Poljaki v Šleziji so objavili v svojem glasilu izjavo, ki se v njej izrekajo proti posebnemu stališču Galicije z motivacijo, da bi to posebno stališče pomenilo težko oškodovanje narodnega razvoja v Šleziji živečih Poljakov.

OGRSKI UČITELJI V VOJNI.

V vojno službo je bilo poklicanih na Ogrskem 15.797 učiteljev. Od teh jih je 4.448 oproščenih, 2.171 jih opraviča vojaško pomožno službo, 9.178 jih je na bojiščih in 293 učiteljev je že padlo.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Vodstvo ljudske šole v Srednji vasi v Bohinju 29 K 10 vin; šolska mladina v Stari Oselici 15 K; učitelstvo in šol. mladina v Škedenju 30 K; isti 10 K; učiteljski zbor slovenske ljudske šole v Barkovljah 23 K; učenci slovenske ljudske šole v Rojanu 20 K 66 vin; učiteljski zbor slovenske ljudske šole v Barkovljah 10 K; tovariš Katnik, učitelj CM. šol v Trstu, nabral 200 K; učenci okoliške deške šole v Celju darovali ob III. štajerskem vojaškem dnevu 34 K 92 vin; šolsko vodstvo v Horjulu 46 K 63 vin; učenke IV. razreda licejske ljudske šole v Ljubljani 20 K 46 vin; učitelstvo slovenske ljudske šole na Vrldi 50 K; šolsko vodstvo v Št. Vidu nad Ljubljano 7 K; šolsko vodstvo Vrh sv. Treh kraljev 5 K; učiteljica Ivanka Nagu-Zalokarjeva v Orehovi 12 K; skupaj 513 K 77 vin.

V zadnji šte. izkazanih 226 135 K 92 v.

Danes izkazanih 513, 77.

Dostej nabranih 226.649 K 69 v.

Skrbele so me najbolj očala. A glej, dobim jih zatakneje v pledu. To je bila sreča! Ne vem, kako bi sicer šlo v šoli. — Počutil pa sem se povsem zdravega. Prvo poizkušnjo burje sem torej dobro prebil. Le o čepici sem ob obedu omenil, da mi jo je odneslo. Niso se mi mogli dosti načuditi, da sem jo tako srečno odnesel iz te praske. Burja je ta dan še pihala, a brez snežnega meteža, proti večeru pa se je plegla skoraj povsem.

Cez 14 dni pa mi je donesel v šolo učenec moje izgubljene čepice. Našel jo je za podružnično cerkvijo, kakšnih 20 minut oddaljeno od kraja, kjer mi jo je odnesla hudomušna burja. Tako je bila tudi ta škoda poravnana.

Človek pa naj nikoli ne precenjuje lastnih moči, zlasti če ne pozna okoliščin, ter naj vedno sluša glas izkušenega domačina! Slamoštev.

V. VOJNO POSOJILLO.

Učiteljica Helena Levstikova v Dobrni pri Celju 100 K; nadzornik Ivan Nekerman v Trstu 1000 K; učenka Marija Šiška v Ljubljani 100 K; učenka Nada Tavčarjeva v Ljubljani 100 K; neimenovan nadučitelj 200 K; potom šolskega vodstva na Celu pri Vipavi podpisanih 30.800 K; Družba sv. Cirila in Metoda 4000 K; skupaj 36.300 K.

SREDNJE ŠOLE.

Za V. vojno posojilo so podpisali: Realka v Idriji 1000 K; profesor B. Baebler v Idriji, sedaj nadporočnik v vojni službi, 5000 K; podporno društvo II. drž. gimnazije v Ljubljani 300 K; skupaj 6.300 K.

Zadnjič izkazanih	39.554 K 11 v.
Danes izkazanih	6.300 „ — „
Dostej nabranih	45.854 K 11 vin.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“.

Za „Rdeči križ“ itd.	226.649 K 69 v.
III. vojno posojilo	278.748 „ 69 „
IV. „ „	2.759.338 „ — „
V. „ „	36.300 „ — „
Srednje šole	45.854 „ 11 „
Končna vsota	3.346.890 K 49 v.

Fran Levce in Fran Hubad.

(Konec.)

Hubad je prišel službovat v domačo deželo šele l. 1895., ko je na izredno prošnjo naučnega ministrstva prevzel ravnateljstvo moškega in ženskega učiteljskega v Ljubljani. Na Dunaju so mu dali zagotovilo, da pride lahko vsak čas nazaj, ako bi mu v Ljubljani ne prijalo, Hubad pa ni več ostavil Ljubljane, kar dokazuje, da je dobil v središču slovenske zemlje delokrog, kjer se je dobro počutil in kjer je lahko razvijal svojo delavnost — to tem lažje, ker ga je štiti Dunaj ter mu dajal moč njegov vpliv nazgoraj in naspodaj.

Kot gimnazijski profesor je služboval v Ptuj in Gradcu, potem pa je bil pozvan za referenta v naučno ministrstvo, kjer mu je bil sotrudnik rojak dr. Primožič, sedaj deželni šolski nadzornik v Dalmaciji — vljuđen in simpatičen mož, postrežljiv pospeševalec slovenskega šolstva.

Dasi je Hubad prebil vsa svoja mlajša leta v tujini, v nemških ali pomembnih krajih, vendar ni njegovo narodno prepričanje nikoli omahovalo ali celo omahnilo iz svetlega okvirja značajnosti: Hubad je ostal Slovenec kot dijak, suplent, profesor, referent, ravnatelj, deželni šolski nadzornik in dvorni svetnik! Vse svoje žive dni je hrepenel pomagati slovenskemu šolstvu do razvzitke in napredka. Vse svoje žive dni je objemal slovensko mladino z iskreno ljubeznijo. Bil je od mladosti do zadnjega diha Slovenec z dušo in telesom! Celó njegova vizitka, pripeta na vratih njegovega urada, je govorila, da posluje v tisti sobi slovenska korenina! In ko je stopil v pokoj, ni sklenil rok navzkriž, temveč se je lotil z mladeniško vnetostjo in živahnostjo, s požrtvovalno ljubeznijo dela v enem naših najodličnejših kulturnih zavodov — v „Glasbeni Matici“, ki ga je poklical kot predsednika v svoj odbor. Za pravico in veljavo slovenskega jezika je vedno delal in govoril z neupogljivo močnatostjo in odločnostjo. Stojec na temelju veljavnih določb, je branil zakonito priznane svoboščine slovenske besede nasproti birokratu ali politiku, ki našim narodnostnim težnjam nista naklonjena. Boji sicer mirnega, a v takih primerih razvnetega in neizprosnega Hubada za neoskrnjene značaj slovenskega šolstva niso dvigali viharja v široki javnosti, nego so pomagali resnici in pravici do zmage tam, koder imajo v rokah usodo naše osnovne narodne kulture! In ko bi še mogla govoriti Hubadova onemela beseda z močjo in prepričevalnostjo uradne osebe, tedaj bi nikoli in nikjer v naši deželi ne grešili proti načelu, da se sme glasom zakonitih določb, ki jim še nihče ni vzel veljave, začeti s poukom drugega deželnega jezika šele tedaj, ko je šolska mladina v branju in pisanju v materinem jeziku dovolj izveščana, kar pa pred tretjim šolskim letom ni mogoče, ako se nečemo izpostaviti nevarnosti, da ne damo mladini temelja, ki je šele na njem mogoča zgradba osnovne in splošne izobrazbe, (Primeri Heinza str. 107. in 111!) Ko bi zmogli Slovenci odlikovanja, bi na Hubadovih prsih visel tudi križec naše častne legije!

Pred Hubadom je bil ravnatelj ljubljanskih učiteljskih Blaž Hrovath, ki je l. 1893. umrl. Vsi, ki smo se izobraževali pod njim, poznamo Hrovatha, kakor bi ga še sedaj gledali pred seboj. Kadar je prišel v razred

namesto blage duše, sedaj že pokojnega Vilibalda Zupančiča, ki je poučeval pedagogiko, na učiteljsku najvažnejši predmet, nam je natančno povedal, katere besede ali celo stavek lahko črtamo v tem in tem poglavju. Sicer nam ni delal krivice. Po Hrovathovi smrti je prevzel začasno vodstvo zavoda izvršni metodik in nasproti dijakom pravičen mož, profesor Viljem Linhart, ki si je kot urednik in izdajatelj vsakoletnega „Deutscher Kalender für Krain“ pridobil sloves stebrja kranjskega nemštva. Šolska oblast se dolgo ni mogla odločiti, ali naj Linharta definitivno potrdi na njegovem mestu. Kakšni vzroki, osebe in vplivi so vse odločevali, mi ni znano. Res je, da je prišel l. 1895 v Ljubljano Hubad, a Linhart je odšel kot deželni šolski nadzornik v Gradec, kjer živi še danes, a prihaja vsako leto v dolenske Toplice, kjer se z našim tamkajšnjim tovarišem nadučiteljem Matkom rad spominja tedanjih časov in se z njim razgovarja o bivših svojih učencih.

Hubad se je kot ravnatelj učiteljskega lotil svojega posla z vso resnostjo in energijo. Vajen dela, ga je imel tu čez mero dovolj. Saj ni vodstva zavoda, ki bi imelo toliko različnega in vendar k enemu smotru stremečega poslovanja, nego ga ima učiteljske, ako hoče biti res vzgojevališče učiteljskega naraščaja. Učiteljske mora biti nekaka visoka šola, ki pripravlja direktno za bodoči poklic in mora po svojem vodstvu in po svojem učnem osebju dajati gojencem to, česar jim ne more nuditi njegova pomanjkljiva organizacija, ki so se za nje preosnovno učiteljska strokovna združenja, žal, zaman trudila. Pri nastopih, pri poizkusnih lekcijah, na konferencah, na zrelostnih in usposobljenostnih izpitih, pri hospitacijah, na uradnih učiteljskih skupščinah, na šolskem vrtu, v svojem uradu ter v strokovni knjižnici je dobil zadosti prilike in pripomočkov, da se je učil sam, da je mogel učiti druge. Pravi, da je Hubad večkrat sedel pozno v noč v svoji pisarnici in študiral. Moral je imeti mož trdno in najboljšo voljo, podžigano od veselja in ljubezni do stvari, da je preko dostojanstva svoje službe dvigal in poudarjal odgovornosti polno ter iz strokovne izobrazbe izvirajočo vzgojevalno stran svojega poklica! Kar je videl in slišal na obeh vadih, to je smatral za zgled in vzor popolne ljudske šole. A na vse ljudske šole v deželi ga ni mogoče prenesti.

Tako teoretično izobražen se je počutil popolnoma v svojem elementu, ko je stopil po Josipu Šumanu na mesto deželnega šolskega nadzornika (l. 1901.), medtem ko je njegovo mesto na učiteljsku prevzel Levce. Začel je z reformami pri ljudskem šolstvu: odprava božičnih počitnic in prostih semanjih dni, odprava odličnjakov pri končnih letnih razredbah, začetek rednega pouka takoj prvo uro šolskega leta, uvedba formalnih stopenj in formuliranih stavkov — to in ono, onako in ovako, česar ni treba niti danes, niti nikoli več ponavljati! Završalo je, zašumelo je, visoko so udarili valovi, preleč temu in onemu — gore so se tresle...

In kakor rečeno: Hubad je imel najboljšo voljo, toda — slabe svetovalce! Ampak toliko moča je bilo v njem, da je moško zagovarjal svoje nazore. Razvila se je živahna polemika za in proti v besedi in pismu. Na eni strani je stal Hubad, na drugi v tej pravdi naš tribun — Viktor Bežek! Poslušali smo predavanja v Narodnem domu v Mestnem domu ob skupščini S. Š. M., brali smo v „Popotniku“ l. 1903. in 1904. zagovore in ugovore — imeli smo nekakšno pedagoško-didaktično vojno, vojno za načela, ki ni bila brez zanimivosti, ne brez ostrin in udarcev, ki je zahtevala tudi svoje žrtve in je zlasti nas mlajše razvnela do neustranjenega zagovarjanja svojih idej, do brambe pravic in časti slovenskega učiteljskega!

Naša razpaljena kri je zakipela do reakcije. Nismo mogli dovoliti, da bi tisti, ki so se skrivali za Hubadovim hrbtom, cepili na nas polena in na naš račun diako. Če je bilo v Hubadovih reformah nekaj višjega, znanstvenega, utemeljenega, so majhni ljudje njegove preobrazbe tirali vsekakor predaleč, naravnost do banalnosti in smešnosti, ki sta na eni strani profanirali veličino vzgoje in pouka, na drugi strani pa trtili in ubijali dragoceni čas ter dvigali obliko nad vsebino, način nad uspeh! Ako je mačka lovila miš v skoku, namesto da bi mačka v skoku lovila miš, je bilo s tem uničeno veličastvo formuliranega stavka, in nobeno zagovarjanje ni nič pomagalo: kriv si bil sodeb! — Še celo v dunajski vseučiliški knjižnici nisem iztaknil knjige, ki bi govorila, da pregleduj zveze šolske mladine na cesti in jo tamkaj izprašuj o tem in onem. — I. t. d. — Niti danes, niti nikoli več besede o tem! Bilo je in ne pride več!

Ponavljam to zategadelj, da dokažem, kako nujno in potrebno je bilo ugovarjati, in da dokažem, kako moški in plemeniti značaj je bil pokojni Hubad.

V „Učiteljskem Tovarišu“ in v „Slovenskem Narodu“ sem tisti čas priobčil vrsto člankov, ki so izražali mnenje ogromne

ovijem. Kar pridrvi silen puh ter mi odnese čepico. Pled ognem tudi čez glavo, a pri tem mi očala zdrknejo z oči. Hipoma sem bil do ramen v snegu, zašel sem v — zamet. Videl nisem ničesar, kadilo pa se je okrog mene in pihalo, da je bilo joj... Klical sem na pomoč, a kdo bo slišal to; saj ni bilo nikogar na cesti, pa če bi tudi bil, saj je burja s svojim vriščem in tuljenjem preglasila moj glas! Na vse pretege sem se mučil v snežnem grobu, uporabljajoč do skrajnosti vse svoje sile, da se izkoberam iz njega. Naposled se mi to vendar posreči. Ves izmučen prilazem spet na cesto, ki je bila tu brez snega. In po vseh štirih koberah ob prazninih naprej. Trdno k tlom prihuljen, ves potan od silnega napora, prilazem po dolgotrajnem borenju do šolskega poslopja. Komaj sem imel še tolikanj moči, da sem odprl duri. Na pol živ pridem v svojo sobo, tu se sredi nje zgrudim ter zaspim, kakršen sem bil, nevedoč — še danes — kako in kdaj... Ko se v jutro prebudim, se hitro vzpnem, poravnam urno zgubano svojo obleko ter si zvarim zajtrk.